

LA GRAMÀTICA ESSENCIAL DE LA LLENGUA
CATALANA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS:
CARACTERÍSTIQUES I APORTACIONS

THE GRAMÀTICA ESSENCIAL DE LA LLENGUA CATALANA OF THE INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS: CHARACTERISTICS AND CONTRIBUTIONS

MARIA JOSEP CUENCA ORDINYANA
Institut d'Estudis Catalans / Universitat de València
Dept. de Filologia Catalana
Avda. Blasco Ibáñez, 32, 46010 València
Tf. 963 86 42 55
maria.j.cuenca@uv.es
ORCID ID: 0000-0001-8606-7131

Resum

En aquest article, es descriuen el procés de realització i les característiques de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (IEC, 2018), versió reduïda de la *Gramàtica de la llengua catalana* (IEC, 2016) i adaptada per a la consulta en línia (<<https://geiec.iec.cat>>). A més de les característiques generals de l'obra, s'hi expliquen i exemplifiquen els quadres resum i el glossari terminològic, i es dedica una especial atenció a la presentació de la variació lingüística i de la normativa.

Mots clau

llengua catalana, gramàtica en línia, gramàtica descriptiva, gramàtica normativa, terminologia lingüística, variació lingüística

Abstract

This paper deals with the process of developing the Gramàtica essencial de la llengua catalana (IEC, 2018) and its distinctive features. This grammar is a reduced version of the Gramàtica de la llengua catalana (IEC, 2016) adapted to an online format (<https://geiec.iec.cat>). In addition to the general features of the work, special attention is paid to the tables and the online terminological glossary. The presentation of linguistic variation and norms is also described and exemplified.

Key words

online grammar, Catalan language, descriptive grammar, prescriptive grammar, linguistic terminology, linguistic variation

1. INTRODUCCIÓ

El 2018 es recordarà entre les persones interessades en la llengua i la filologia catalanes com l'any Fabra. És també l'any en què l'IEC ha tancat el projecte de la Gramàtica essencial de la llengua catalana, que, partint de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) i secundàriament també de l'*Ortografia catalana* (OIEC), publicades el 2016, té com a objectiu fer accessible a un públic ampli la descripció i la normativa gramaticals de l'IEC. Aquest projecte es materialitza en dues obres, la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC, 2018), versió reduïda de la GIEC i adaptada per a la consulta en línia (<<https://geiec.iec.cat>>), i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU, 2019), versió reduïda de la GEIEC orientada a la resolució ràpida de dubtes normatius i d'ús per a aquells que busquen un format més tradicional en paper. En aquest article, descrivim les característiques de l'*Essencial* (GEIEC).¹

2. ANTECEDENTS DEL PROJECTE I PROCÉS DE DISCUSSIÓ I APROVACIÓ

Durant 20 anys, la Secció Filològica de l'IEC va dedicar grans esforços a dotar la llengua catalana d'una gramàtica moderna, exhaustiva i inspirada en una nova filosofia en què descripció i prescripció van de la mà. El treball es va realitzar al si de la Comissió de Gramàtica sota la direcció de Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau i Joan Solà. El 2016, fruit d'aquest treball, va veure la llum la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), compendi gramatical de vora 1500 pàgines, que descriu amb detall els usos del català i té en compte els principals eixos de variació, sobretot la funcional i la geogràfica. Aquell mateix any també es va publicar, separatament, l'*Ortografia catalana* (OIEC), opuscle amb què es completava la descripció gramatical continguda en la GIEC.

1. Aquest article pren com a punt de partida la presentació de l'obra, que es pot consultar en línia (<geiec.iec.cat>, «Presentació»). Per facilitar la lectura, no posarem els fragments comuns entre cometes, atès que l'autoria dels dos documents és la mateixa. És pot trobar una descripció molt sintètica de la GEIEC en *Serra d'Or* (CUENCA 2019a).

Com s'explica amb detall en PÉREZ SALDANYA & RIGAU (2018), la Comissió de Gramàtica va discutir els informes sobre qüestions gramaticals i va aprovar els capítols que preparaven els directors del projecte. El text final de la GIEC va ser aprovat per la Secció Filològica i ratificat pel ple de l'IEC el setembre del 2016.

Acabat el procés de redacció de la GIEC, la Secció Filològica va acordar endegar les actuacions per a fer-ne una versió reduïda i adaptada a les necessitats d'un públic general. Es dona inici així al projecte de la Gramàtica essencial de la llengua catalana, sota la direcció de Maria Josep Cuenca, membre de la Comissió de Gramàtica, i amb el suport de Judit Feliu i Cristina Guirado, lingüistes de l'equip tècnic de la Secció Filològica.² El projecte, que es va iniciar a l'abril de 2015, tenia com a objectiu crear una versió reduïda i simplificada de la GIEC que, tot i mantenir-ne el contingut descriptiu i normatiu fonamental, fos més accessible. Aquest objectiu implicava una selecció de continguts, una reformulació del text i una adaptació formal que pogués permetre'n la consulta en línia. De fet, el format en línia ha estat el punt clau que ha determinat el desenvolupament d'un projecte que va més enllà de la publicació d'una obra (finalment se n'han publicat dues, la versió en línia, l'*Essencial*, i la versió en paper encara més simplificada, la *Bàsica*) i que s'orienta a tenir un material en un format que en permeta l'adaptació a diferents mitjans de consulta i necessitats.

La Comissió de Gramàtica va revisar i discutir el text de la GEIEC i va proposar-ne la versió final a la Secció Filològica, que la va aprovar el 9 de març de 2018.³ Una vegada revisada editorialment i introduïda en la plataforma digital creada específicament per a aquest projecte, l'obra fou ratificada pel Ple de l'Institut d'Estudis Catalans el 13 de setembre de 2018. La plataforma de la GEIEC es va obrir al públic al gener de 2019.

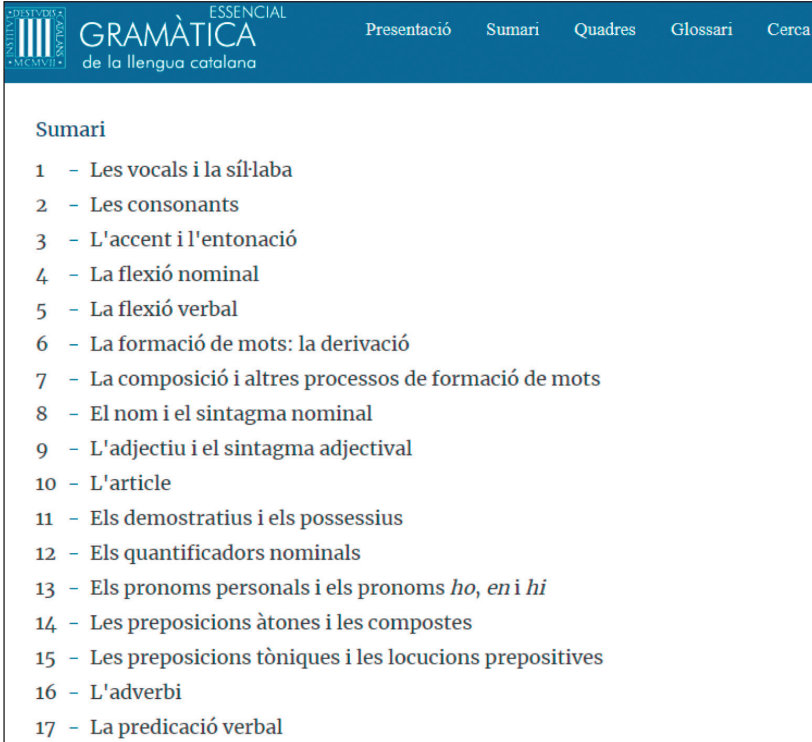
2. El projecte ha comptat amb l'ajut de David Ordóñez i amb el suport de l'Oficina de Gramàtica, a més de la col·laboració en aspectes específics d'altres persones i serveis de l'IEC.

3. La Comissió de Gramàtica està composta per Joan A. Argenter, Maria Josep Cuenca, Albert Jané, Isidor Marí, Joan Martí i Castell, Manuel Pérez Saldanya (director de l'Oficina de Gramàtica), Vicent Pitarch i Gemma Rigau (presidenta de la Comissió de Gramàtica), i ha comptat amb la participació d'Oriol Camps en la darrera etapa.

Es tracta, doncs, com en el cas de la GIEC, d'una obra col·lectiva i institucional, que treballa sobre la forma de la gramàtica i l'accés a la informació, no pròpiament sobre el contingut, que és el que estableix la GIEC. Igual com en el cas del DIEC, el format en línia permet re-actualitzar actualitzacions del text successives.

3. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LA GEIEC

L'*Essencial* és una gramàtica en línia que, partint del text de la GIEC, el presenta en una versió reduïda quant al contingut i adaptada per a la consulta en línia. Comprèn trenta-dos capítols agrupats en tres

GRAMÀTICA ESSENCIAL de la llengua catalana		Presentació	Sumari	Quadres	Glossari	Cerca
Sumari						
1	-	Les vocals i la síl·laba				
2	-	Les consonants				
3	-	L'accent i l'entonació				
4	-	La flexió nominal				
5	-	La flexió verbal				
6	-	La formació de mots: la derivació				
7	-	La composició i altres processos de formació de mots				
8	-	El nom i el sintagma nominal				
9	-	L'adjectiu i el sintagma adjectival				
10	-	L'article				
11	-	Els demostratius i els possessius				
12	-	Els quantificadors nominals				
13	-	Els pronoms personals i els pronoms <i>ho</i> , <i>en</i> i <i>hi</i>				
14	-	Les preposicions àtones i les compostes				
15	-	Les preposicions tòniques i les locucions prepositives				
16	-	L'adverbi				
17	-	La predicació verbal				

Figura 1. Índex de la GEIEC.

(*Continua*)

18	- La predicació no verbal: les construccions copulatives i els predicatius
19	- Les construccions passives, les impersonals i altres construccions amb subjecte indefinit
20	- El verb: el temps, l'aspecte i el mode
21	- Les conjuncions i els connectors parentètics
22	- La coordinació
23	- Les oracions subordinades substantives
24	- Les oracions subordinades de relatiu
25	- Les construccions comparatives i les superlatives
26	- Les construccions causals, les finals i les consecutives
27	- Les construccions condicionals i les concessives
28	- Les expressions temporals i les aspectuals
29	- Les formes verbals no finites: infinitiu, gerundi i participi
30	- L'ordre de constituents: ordre bàsic i construccions marcades
31	- La modalitat oracional. Les interjeccions
32	- La negació

Figura 1. Índex de la GEIEC (*cont.*).

blocs: fonètica i fonologia (capítols 1 a 3), morfologia (capítols 4 a 7) i sintaxi (capítols 8 a 32). En extensió (nombre de caràcters), correspon aproximadament al 50 % de la GIEC.

L'adaptació del text de la GIEC s'ha guiat pel principi de simplificació aplicat en diferents àmbits: *a)* resum i reorganització dels continguts, *b)* simplificació expositiva, *c)* simplificació terminològica i *d)* simplificació de les marques normatives.

3.1. Resum i reorganització de continguts

Partint dels capítols de la GIEC, s'han eliminat o s'han sintetitzat aspectes relacionats amb informació no fonamental. Això ha implicat l'eliminació dels capítols de conceptes bàsics de la GIEC: «Fonètica i fonologia: conceptes bàsics» (capítol 1), «Morfologia: conceptes bàsics» (capítol 6) i «Sintaxi: conceptes bàsics» (capítol 13). D'altra banda, la reorganització de continguts ha fet unir o separar alguns capí-

tols o apartats. Així, per exemple, els capítols 2 («L'estructura sil·làbica») i 3 («Les vocals») de la GIEC s'han unit en un de sol en la GEIEC, «Les vocals i la síl·laba» (capítol 1), partint de la idea que les vocals són el nucli sil·làbic. Semblantment, s'han integrat els aspectes relatius a la sufixació i a la prefixació en el capítol 6 («La formació de mots: la derivació»).

Cal destacar, encara, que s'ha simplificat l'estructura dels apartats, de manera que s'ha passat d'una subdivisió d'apartats de fins a cinc dígitos en la GIEC a un màxim de tres dígitos en la GEIEC, com mostra la figura 2, on apareix l'índex del capítol 9, que té apartats de dos dígitos, i el del capítol 3, que conté apartats de dos i tres dígitos.

Com es pot observar, tots els capítols comencen amb una introducció que presenta el contingut del capítol, el qual es desenvolupa en els apartats següents.

3.2. Simplificació expositiva

S'ha revisat el text de la GIEC per a afavorir una exposició més clara per a un usuari no expert, procurant sempre que no es perdés adequació descriptiva. A més, s'ha procurat fer més visibles els aspectes relacionats amb l'ús formal mitjançant la presentació de la norma des dels registres formals.

Fixem-nos, a tall d'il·lustració, en l'inici de l'apartat dedicat a l'elisió de preposicions àtones davant la conjunció *que*:

En general, en les subordinades amb verb en forma finita, la conjunció *que* fa una funció de nexce i això comporta que en els registres formals s'elideixin les preposicions àtones *a*, *de*, *en* i *amb* davant una oració introduïda per aquesta conjunció. Tenim, per exemple, *el costum de tenir el dinar a taula a les dues o acostumat a tenir el dinar a taula a les dues*, *la idea de venir, la confiança en una cosa o confiat en una cosa* i *conformes amb la publicació de les dades*, en què el complement va introduït per una preposició àtona, però *Es va acostumar que el dinar estigués a taula a les dues*, *La idea que vinguessin tots alhora no ha estat bona*, *La confiança que em concedirien el crèdit era desproporcionada*, *Confiat que aprovaria, no em vaig preparar la prova* i *No es*

 ESSENCIAL GRAMÀTICA de la llengua catalana		Presentació	Sumari	Quadres	Glossari	Cerca
9 - L'adjectiu i el sintagma adjectival						
9.1 - Introducció						
9.2 - Característiques de l'adjectiu i classes						
9.3 - Els adjectius qualificatius						
9.4 - Els adjectius relacionals						
9.5 - Els adjectius adverbials						
9.6 - El sintagma adjectival						
9.7 - La posició de l'adjectiu respecte al nom						
9.8 - Relacions entre participis i adjectius						
3 - L'accent i l'entonació						
3.1 - Introducció						
3.2 - L'accent						
3.2.1 - L'accent de mot						
3.2.2 - L'accent en els grups clítics						
3.2.3 - L'accent de frase						
3.3 - L'entonació						
3.3.1 - L'entonació declarativa						
3.3.2 - L'entonació interrogativa						
3.3.3 - L'entonació exclamativa i la imperativa						

Figura 2. Índexs dels capítols 9 i 3.

tan conformes que les dades siguin públiques. (GEIEC, 23.5.1 «L'elisió de preposicions àtones davant la conjunció *que*»)

En el fragment anterior, es defineix i s'exemplifica el fenomen de caiguda o elisió de preposició des dels registres formals i s'hi comparen, amb exemples paral·lels, el manteniment de les preposicions davant

de subordinades amb infinitiu i de sintagma nominal amb l'elisió davant de la conjunció *que*. A més, s'indica que la informació és especialment rellevant des d'un punt de vista normatiu o de l'ús afegint una ena encerclada en blau al final de la informació que explica el fenomen.

3.3. Simplificació terminològica i de marques descriptives i normatives

Per a facilitar la comprensió del text, s'ha reduït la terminologia gramatical i s'han sistematitzat les definicions del text, generalment situades al principi de cada apartat. Observem la informació de l'apartat 3.2. «L'accent», en la figura 3.

ESSENCIAL
GRAMÀTICA
de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

3. L'accent i l'entonació

3.2 L'accent

accent accent de frase accent de mot entonació grup clític
grup prosòdic mot àton mot tònic

L'**accent** és una propietat suprasegmental d'increment d'intensitat, to i durada que incideix sobre tota una síl·laba. Pot afectar el mot (accent de mot) o la frase (accent de frase). Segons si tenen accent de mot o no, distingim els **mots tòpics**, que inclouen un accent que incideix sobre tota una síl·laba, i els **mots àtons** o clítics, que recolzen sobre un mot tònic, amb el qual formen una unitat fonològica. Així, en *La veïna no pensa en tu*, són mots tòpics *veïna*, *no*, *pensa* i *tu*, i són mots àtons l'article *la*, que recolza en *veïna*, i la preposició *en*, que recolza en *tu*.

Figura 3. GEIEC, apartat 3.2.

En aquest cas, l'apartat s'inicia amb la definició del terme *accent*, s'hi estableix la distinció entre accent de mot i accent de frase, i tot seguit s'introdueixen els conceptes de mot tònic i mot àton. Els conceptes que es defineixen en el text apareixen amb una trama groga, que per-

met anar directament al glossari. A més, en la part de dalt de la pantalla de qualsevol apartat o subapartat del capítol apareixen les paraules clau (Figura 4).

The screenshot shows the website interface for 'GRAMÀTICA de la llengua catalana'. The main navigation bar includes 'Presentació', 'Sumari', 'Quadres', 'Glossari', and 'Cerca'. The current page is titled '3. L'accent i l'entonació' and the sub-section is '3.2.1 L'accent de mot'. A horizontal menu contains the following terms: 'accent', 'accent de frase', 'accent de mot', 'entonació', 'grup clític', 'grup prosòdic', 'mot àton', and 'mot tònic'. The 'mot tònic' term is selected, opening a definition box. The definition states: 'Mot que inclou una síl·laba amb accent.' and provides examples: 'casa, fèrtil, llait'. The text in the background is partially obscured by the definition box.

Figura 4. Paraules clau del capítol 3.

Les paraules clau permeten veure l'entrada del glossari d'una selecció de termes del capítol, els més rellevants per a la consulta, sense necessitat d'accedir al glossari o canviar de pantalla.

A més de presentar la norma des dels registres formals, s'ha dut a terme una revisió de les marques normatives i descriptives, que s'han reduït amb l'objectiu de mostrar la prioritització d'opcions d'una manera més directa i entenedora per al públic general. Explicarem aquests aspectes més endavant (apartats 7 i 8).

En síntesi, la GEIEC no és un simple resum de la GIEC en què s'han destacat els aspectes més rellevants o nous de la normativa gramatical, sinó que n'és una versió adaptada a un usuari menys expert i a la consulta en línia. De fet, el més important de les tasques dutes a terme per a donar forma a la GEIEC no és la reducció del contingut i la simplificació de l'estructura i l'exposició de la GIEC, sinó l'adaptació a un nou perfil d'usuari i a un nou canal de consulta, a través d'Internet. Això ha demanat la creació d'un format innovador que

permetés oferir una autèntica gramàtica en línia. Les tasques d'adaptació al nou entorn de consulta han implicat afegir-hi elements de suport, entre els quals destaquen els quadres resum i el glossari, i revisar la manera com es presenten certs aspectes, com ara els relatius a la variació lingüística i a la normativa. A continuació, expliquem amb més detall aquests i altres aspectes.

4. ESTRUCTURA I CONTINGUT DE LA GEIEC

Com hem dit, l'*Essencial* està estructurada en trenta-dos capítols agrupats en tres blocs: fonètica i fonologia (capítols 1 a 3), morfologia (capítols 4 a 7) i sintaxi (capítols 8 a 32) (vg. figura 1 *supra*).

- a) El bloc de fonètica i fonologia (capítols 1 a 3) conté la descripció del sistema vocàlic del català i dels fenòmens relacionats amb la síl·laba, la descripció del sistema consonàntic i els aspectes relacionats amb l'accent prosòdic i l'entonació, que es reprenen en el capítol dedicat a la modalitat oracional (capítol 31). Igual com en el cas de la GIEC, no hi ha capítols dedicats específicament a l'ortografia, que, com hem dit, s'ha publicat en un opuscle diferent (OIEC). Tanmateix, el format en línia permet incloure una remissió externa a l'OIEC quan un aspecte té una contrapartida ortogràfica.
- b) El bloc de morfologia (capítols 4 a 7) s'ocupa de la flexió nominal, de la flexió verbal i dels processos de formació de mots (derivació, d'una banda, i composició i altres processos de formació de mots, de l'altra).
- c) El bloc de sintaxi (capítols 8 a 32) analitza, en primer lloc, les categories lèxiques i les seues classes (nom, adjectiu, article, demostratiu, possessiu, quantificador, pronom, preposició, adverbi, verb, conjunció, connector parentètic i interjecció). En segon lloc, s'ocupa dels tipus de predicació (verbal i no verbal) i de les construccions passives i impersonals. Tot seguit, descriu les construccions relacionades amb la composició oracional (coordinades i subordinades substantives, relatives i adverbials). Finalment, s'hi inclouen capítols que tracten de les expressions temporals i aspectuals, les formes verbals no finites (infinitiu, gerundi i participi), l'ordre de constituents en l'oració, la modalitat oracional i la negació.

La GEIEC conté diversos annexos: els símbols fonètics i grafies de les vocals (capítol 1) i de les consonants (capítol 2), i els quadres dels sufixos i els prefixos més freqüents (capítol 6). A través d'enllaços, marcats amb una V volada, permet accedir a la conjugació completa del verbs de què es parla.⁴

The screenshot shows the header of the GEIEC website with the logo 'INSTITUT DE LINGÜÍSTICA I LINGÜÍSTICA DE LA LLINGÜA CATALANA' and 'GRAMÀTICA ESSENCIAL de la llengua catalana'. The navigation menu includes 'Presentació', 'Sumari', 'Quadres', 'Glossari', and 'Cerca'. The main content area is titled '5. La flexió verbal' and '5.3 Els verbs regulars'. Below the title are several yellow buttons: 'aspecte', 'desinència verbal', 'increment incoatiu', 'mode verbal', 'temps', 'verb defectiu', and 'vocal temàtica'. The text below explains that verbs are classified as regular or irregular based on morphological patterns, and provides examples like 'cantar', 'batre', 'tèmer', and 'dormir'. It also mentions that the radical is homogeneous in regular verbs and that the accent can change between the radical and the desinence.

Figura 5. Enllaços a les conjugacions verbals.

La consulta del contingut de la GEIEC es pot realitzar a partir del sumari general (figura 6) i, dins de cada capítol, a partir de l'índex de capítol, que es pot desplegar clicant el títol en qualsevol moment de la consulta (figura 7).

4. Els enllaços envien a la conjugació que penja d'Optimot.

GRAMÀTICA ESSENCIAL de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

10 - L'article

- 10.1 - Introducció
- 10.2 - Característiques de l'article i classes
- 10.3 - L'article definit
 - 10.3.1 - Forma i variants de l'article definit
 - 10.3.2 - L'article davant de noms propis
 - 10.3.3 - Valor individualitzador de l'article *el* i construccions equivalents
 - 10.3.4 - Valor ponderatiu de l'article *el* i construccions equivalents
- 10.4 - L'article indefinit

Figura 6. Índex de capítol a través del sumari (capítol 10).

GRAMÀTICA ESSENCIAL de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

10. L'article

- 10.1 - Introducció
- 10.2 - Característiques de l'article i classes
- 10.3 - L'article definit
 - 10.3.1 - Forma i variants de l'article definit
 - 10.3.2 - L'article davant de noms propis
 - 10.3.3 - Valor individualitzador de l'article *el* i construccions equivalents
 - 10.3.4 - Valor ponderatiu de l'article *el* i construccions equivalents
- 10.4 - L'article indefinit

10.1 Introducció

article article definit article indefinit article personal

El sintagma nominal sol anar encapçalat per un determinant o un quantificador que habilita el nom per a referir-se a entitats de l'univers del discurs o per a quantificar-les⁹⁶. Gràcies a la presència del determinant o del quantificador, els sintagmes nominals *la criatura de l'Empar*, *aquesta criatura* i *cada criatura* poden fer, entre altres, la funció de subjecte oracional (*La criatura de l'Empar és preciosa*) o de complement (*La padrina està enamorada d'aquesta criatura*; *Farà un regal a cada criatura*). Sense els determinants *la* i *aquesta* o sense un quantificador com *cada*, el

Figura 7. Índex de capítol desplegable (capítol 10).

5. ELS QUADRES RESUM I ALTRES ELEMENTS GRÀFICS DE SUPORT

Una de les tasques més importants del procés de reformulació de la GEIEC ha estat l'addició de quadres i taules que presenten de manera sintètica el contingut de cada apartat o secció. La GEIEC conté 245 quadres resum i 14 taules, a més de 30 figures.

Els quadres esquematitzen els fenòmens més representatius o freqüents que es descriuen en el text posterior, on s'afegeixen informacions sobre casos menys freqüents o d'ús més reduït. Quan l'explicació d'un aspecte es desenvolupa en un altre apartat, apareix l'enllaç (+), que permet obrir-lo en una nova finestra si es vol ampliar la informació.

ESSENCIAL
GRAMÀTICA
de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

10. L'article

10.2 Característiques de l'article i classes

[article](#) [article definit](#) [article indefinit](#) [article personal](#)

L'[article](#) és un determinant que introdueix en el sintagma nominal una especificació basada en el caràcter conegut (o predictable) o no conegut de l'entitat que es designa. En el primer cas, l'article que s'usa és el definit (*El llibre que li han regalat sembla interessant*); en el segon cas, s'usa l'article indefinit (*He comprat uns llibres molt interessants*)[®]. L'article, doncs, fa de determinant respecte a un nom, amb el qual generalment concorda en gènere i nombre.

El quadre 10.1 mostra les diferents classes d'article.

QUADRE 10.1
Classes d'article

Classe	Gènere	Singular: forma sil·làbica	Singular: forma asil·làbica	Plural
Definit (+)	masculí femení	<i>el</i> <i>la</i>	<i>l'</i>	<i>els</i> <i>les</i>
Personal (+)	masculí femení	<i>en</i> <i>na</i>	<i>n'</i>	—
Indefinit (+)	masculí femení	<i>un</i> <i>una</i>	—	<i>uns</i> <i>unes</i>

Figura 8. Exemple de quadre GEIEC amb enllaços (Quadre 10.1 *Classes d'article*).

Els quadres més característics de la GEIEC són aquells en què, a més de representar esquemàticament un aspecte concret, inclouen, en la columna de la dreta, exemples il·lustratius i, quan s'escau, comentaris d'ús, que poden ser suficients per a resoldre un dubte.

El quadre 14.9 recull i exemplifica els principals valors d'aquesta preposició. ^{GEIEC}

QUADRE 14.9
Principals valors de la preposició per

Valor general	Valor específic	Exemples / Comentaris d'ús
Espacial	trajecte	<i>Va entrar per la porta principal</i>
	localització	<i>Tenia roba per tota la casa</i>
Temporal	localització	<i>Per Nadal sempre dinem junts</i> <i>El seu fill naixerà pel juny</i> <i>Lloguen l'apartament per un any</i>
	durada	El valor de localització, amb noms que designen una festivitat o un esdeveniment i amb els noms dels mesos i de les estacions. El valor de durada, amb un nom quantificat que designa un interval de temps.
Altres	mitjà manera causa	<i>No parieu tant pel mòbil</i> <i>Ens hem trobat per casualtat</i> <i>Han tancat el restaurant per obres</i> <i>Estem veient aquesta pel·lícula per tu</i> <i>Pet engegat l'aparell, premeu el botó</i>
	finalitat	
Gramatical	complement	<i>L'augment de capital va ser acceptat pels accionistes</i>
	- agent	<i>Es desviu pels nebots</i>
	- de règim	<i>Té devoció pel seu pare</i>
	- del nom	<i>Estava impacient pel resultat</i>
	- de l'adjectiu	<i>El tinc per un bon home</i>
	predicatiu	

Figura 9. Exemple de quadre GEIEC (Quadre 14.9 *Principals valors de la preposició per*).

Per exemple, el quadre 14.9 presenta els valors de la preposició *per*, que s'agrupen pel seu valor general (espacial, temporal, altres significats i valors gramaticals) i dins d'aquests, segons el valor específic que assoleixen, per exemple trajecte o localització, en el cas del valor espacial. Els diferents valors s'exemplifiquen i, si escau, s'hi afegeix un comentari d'ús explicatiu (en aquest cas, en la fila del valor temporal s'apunten els tipus de noms amb què es combina per a indicar localització tempo-

ral o durada). Els quadres esdevenen, doncs, un resum de formes, estructures o valors complementats amb exemples i, opcionalment, amb comentaris d'ús. El text posterior desenvolupa i amplia la informació continguda en els quadres, seguint el mateix ordre expositiu.

Finalment, cal notar que es preveu que els quadres i les figures amb informació fonètica i d'entonació continguin fitxers de so que permeten sentir la pronúncia dels exemples en quatre varietats: central, nord-occidental, balearic i valencià.

Una altra utilitat que inclou la plataforma és la llista de quadres, accessible a partir de la pestanya «Quadres» de la part superior dreta, i un cercador específic. La possibilitat de cerca en quadre permet identificar tots els quadres en què apareix un fenomen i anar del quadre a l'apartat o els apartats en què s'explica simplement amb un clic.

The screenshot shows the 'GRAMÀTICA de la llengua catalana' website. The search bar contains 'article definit' and the results are displayed under the heading '10.2 Característiques de l'article i classes'. A table titled 'Classes d'article' lists the grammatical classes. Below it, section '10.3.3 Valor individualitzador de l'article el i construccions equivalents' shows a table of constructions with 'el' and alternative forms.

10.2 Característiques de l'article i classes

Classes d'article
(veure tota la taula)

Classe	Gènere	Singular: forma sil·làbica	Singular: forma asil·làbica	Plural
Definit [-]	masculí femení	el la	l'	els les

10.3.3 Valor individualitzador de l'article el i construccions equivalents

Construccions amb l'article definit el amb valor individualitzador
(veure tota la taula)

Construcció amb el	Construcció alternativa	Exemples / Comentaris d'ús
Relativa amb el que	Relativa amb allò que	El que va explicar és increïble / Allò que va explicar és increïble Tot el que ha passat és culpa teua / Tot allò que ha passat és culpa teua Pot anar precedit del quantificador tot. L'ús de allò és més restringit que el de l'article el i és propi dels registres formals.

Figura 10. Cerca del terme *article definit* en els quadres de la GEIEC.

A partir de la cerca en quadre, es pot accedir al quadre sencer i des d'ací a l'apartat on s'ubica i es desenvolupa la informació relativa a la unitat cercada. Per exemple, en el cas anterior, hem cercat *article definit*. La captura de pantalla (figura 10) mostra només els dos primer resultats, que remeten al quadre de les classes d'article i al quadre de construccions amb l'article definit *el* amb valor individualitzador (el que tradicionalment es coneix com a article neutre). La cerca ofereix altres resultats, que ens indiquen aquells aspectes en què es tracta de manera nuclear de l'article definit: tipus d'article, construccions amb article individualitzador i construccions interrogatives i exclamatives encobertes. La cerca permet accedir al quadre sencer i també a l'apartat on apareix el quadre.

A més de quadres, hi ha taules. Les taules distribueixen la informació que apareix en el text a continuació, com els quadres, però se'n

GRAMÀTICA
de la llengua catalana
Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

9. L'adjectiu i el sintagma adjectival

9.6 El sintagma adjectival

adjectiu
adjectiu adverbial
adjectiu qualificatiu
adjectiu relacional
epítet

Els adjectius formen un sintagma adjectival tots sols, com *content* en *Se'l veia content*, o bé acompanyats de certs modificadors, com en *molt content de la feina*, en què l'adjectiu *content* apareix modificat per l'adverbi de grau *molt*, que funciona com un especificador, i el sintagma preposicional *de la feina*, que fa de complement. La taula 9.1 recull els constituents principals del sintagma adjectival.

TAULA 9.1
Constituents del sintagma adjectival

Especificador	Nucli (adjectiu)	Complement
—	<i>content</i>	—
<i>molt</i>	<i>contenta</i>	—
<i>poc</i>	<i>content</i>	<i>de la feina</i>
<i>molt / totalment / d'allò més / ben</i>	<i>útil</i>	<i>per al tractament de la malaltia</i>

a) Els especificadors de l'adjectiu el precedeixen i el quantifiquen (*ben bonic, molt més blanca, increïblement divertit*) o li aporten algun significat adverbial (*una situació probablement irreversible, una decisió dubtosament legal*). En la majoria de casos són adverbis que introdueixen diferències de grau d'un adjectiu qualificatiu. Formen part d'aquest grup tant els adverbis quantitius (*molt, poc, gens, prou, ben*, etc.) com altres adverbis de grau (*totalment, completament*, etc.) o la locució *d'allò més*: *molt eixut, molt poc atent, prou tranquil, bastant probable, ben simpàtica, completament infeliç, d'allò més interessant* (o també *interessant d'allò més*).

Figura 11. Exemple de taula (taula 9.1. *Constituents del sintagma adjectival*).

diferencien per la forma, atès que representen estructures o construccions amb diversos components —per exemple sintagmes o construccions com les comparatives o les superlatives—, o bé comparen categories, distribuint els elements dels exemples en diferents columnes, no només en la columna de la dreta, com en el cas dels quadres.

Les figures complementen certes explicacions i són compartides amb la GIEC. Corresponen al tracte vocal i els articuladors (capítol 2), als contorns entonatius dels diferents tipus d'oració segons la modalitat (capítols 30 i 31) o a estructures amb canvi d'ordre de mots (capítol 30) i a les expressions de les hores i de les parts del dia (capítol 28).

En resum, els quadres i altres suports gràfics constitueixen l'aportació més nuclear de la GEIEC. N'organitzen el contingut i permeten una consulta àgil i diversificada, que complementa les possibilitats de la cerca tradicional per sumari o per índex de capítol.

6. EL GLOSSARI DE LA GEIEC

La terminologia és un constituent fonamental del discurs especialitzat que garanteix la precisió conceptual i denominativa. Alhora, esdevé un mecanisme que permet graduar el nivell d'especialització: més elevat (esfera de producció científica), de nivell mitjà (esfera de circulació) i menys elevat (esfera de formació científica o de divulgació) (FRANQUESA 2008: 42). En aquest sentit, vam considerar que un dels mecanismes per a adaptar el text de la GIEC a un usuari més general passava per fer un treball sobre la terminologia en dos sentits: simplificació terminològica i creació d'un glossari en línia. La simplificació terminològica ha implicat la reducció de termes i de la variació denominativa. El suport terminològic s'ha concretat en la creació d'un glossari en línia consultable en la plataforma de la GEIEC i la inserció de paraules clau en cada pantalla a fi de facilitar una consulta dels termes més freqüents en cada capítol sense necessitat d'accedir al glossari, com s'ha il·lustrat anteriorment (apartat 3).

El glossari de la GEIEC conté 569 termes. La major part dels termes també es troben definits en el text, on es marquen amb una trama groga; fent clic en el terme s'accedeix al glossari.

The screenshot shows the 'Glossari' section of the GEIEC website. At the top, there is a navigation bar with the text 'GRAMÀTICA de la llengua catalana' and 'ESSENCIAL'. To the right of the navigation bar are links for 'Presentació', 'Sumari', 'Quadres', 'Glossari', and 'Cerca'. Below the navigation bar is a search box with the text 'Cercar a tot arreu'. A horizontal menu of letters from A to Z is displayed below the search box. Two entries are visible: 'accent' and 'accent de frase'. Each entry includes a definition, an example sentence, and a reference to a specific section of the glossary.

Glossari

Cercar a tot arreu

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

accent

Propietat suprasegmental que incideix sobre tota una síl·laba i es manifesta a través d'un increment de la intensitat, el to i la durada.

casa, dèbil, increïble

Apartat on es defineix: 3.2

accent de frase

Accent que afecta unitats prosòdiques superiors al mot, amb què es fa més prominent una de les síl·labes tòniques entre totes les dels mots de la unitat.

tots els quadres del museu

Apartat on es defineix: 3.2.3

Figura 12. Glossari de la GEIEC.

Cada article inclou el terme, la definició i exemples representatius del concepte definit, així com un enllaç a l'apartat en què es defineix.

Com s'explica amb detall en CUENCA (2019b), la creació del glossari ha seguit les etapes següents:

1. Identificació de candidats a termes en la GIEC i els contextos en què es defineixen de manera més o menys directa.
2. Valoració i selecció de termes/conceptes per a la GEIEC. Els termes es classifiquen en mantinguts, suprimits i transformats.
3. Creació d'una base de dades de treball amb el terme i la definició de la GIEC i el terme i la definició en el text de la GEIEC.
4. Definició dels termes per al glossari de la GEIEC i revisió de la definició en text.
5. Incorporació de la informació al glossari terminològic de la GEIEC.
6. Selecció de paraules clau, que apareixen en la part superior de la pantalla en la plataforma de la GEIEC i estan disponibles amb la definició del terme en qualsevol moment de la lectura d'un capítol concret.

Una vegada seleccionat el text de la GIEC que passava a la GEIEC, la major part de termes que hi apareixien s'han mantingut. Els termes del glossari s'han definit de manera directa en el text. La definició del text i la del glossari són semblants però no sempre idèntiques, a fi de facilitar una redacció que faci el text llegidor.

La simplificació terminològica ha implicat la supressió de termes, la reducció de la sinonímia i la transformació de termes. S'han suprimit termes que pertanyen a un nivell subordinat molt específic, que feia els conceptes —i, doncs, els termes— prescindibles en una gramàtica menys especialitzada. Entre els casos de termes i conceptes suprimits, podem esmentar els termes *sonicitat*, de la fonologia, *tema*, *base temàtica*, *al·lomorfa*, *al·lomorfs*, *forma supletiva*, *monoftongació*, *conjugació mixta*, *radical supletiu*, referits a la morfologia verbal, *adverbi de manera agentiu* i *relacional*, com a tipus d'adverbi, *negació externa* i *negació interna*, com a tipus de negació, els termes relacionats amb *coda de la comparació* (*coda sintagmàtica*, *coda plurisintagmàtica*, *coda relativa*) o els relacionats amb els processos d'el·lipsi en construccions coordinades (*buidament*, *romanent*), pertanyents a l'oració composta.

Adicionalment, s'ha procurat reduir la variació denominativa o sinonímia. S'ha tendit a triar el terme més freqüent en l'ús general o el més transparent, i descartar l'altre, a fi d'evitar el perill d'identificar la variació denominativa amb la duplicitat conceptual. Així, s'han suprimit termes com *nom substantiu* i *substantiu* (com a sinònim de *nom*) o *oració de relatiu restrictiva* (com a sinònim de *oració de relatiu específica*) i *oració de relatiu no restrictiva* (com a sinònim de *oració de relatiu explicativa*). Si semblava rellevant, s'ha introduït el sinònim en la primera menció del terme, però s'ha evitat en la resta del text.

Quan s'ha mantingut l'esment al sinònim, en el glossari hi ha una remissió i l'entrada no té exemple, però conté l'enllaç a l'apartat on s'explica el concepte.

En alguns casos, s'han transformat termes. Bàsicament, s'ha procedit a la desterminologització, és a dir, la substitució del terme per una paràfrasi amb un caràcter més o menys terminològic. Així, per exemple, hem substituït el terme *sillabificar* per la paràfrasi *formar*

ESSENCIAL
GRAMÀTICA
de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

8. El nom i el sintagma nominal

8.1 Introducció

infinitiu nominal nom nom comú nom propi nominalització
sintagma nominal vocatiu

Els **noms**, també anomenats substantius, constitueixen una classe de mots oberta, atès que inclou un alt nombre d'elements i té una forta capacitat d'incorporar-ne de nous.^{GEIEC} Assignem un nom a les entitats de l'univers del discurs. És normal, doncs, que apareguin noms nous per a designar entitats noves i que d'altres puguin caure en desuetud. Els noms se solen classificar en comuns i propis segons el seu significat i les característiques morfosintàctiques que presenten.

Els noms són el nucli dels sintagmes nominals⁸, els quals fan funció de subjecte, de complement directe o de predicat no verbal (atribut o predicatiu) i poden complementar una preposició. A més, poden funcionar com a vocatiu⁹.

Ocasionalment, un infinitiu pot funcionar com si fos un nom i assumir, doncs, característiques morfosintàctiques nominals⁸.

Figura 13. Variació denominativa (*nom/substantiu*).

ESSENCIAL
GRAMÀTICA
de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari Cerca

Glossari

Cercar a tot arreu

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W
X Y Z

substantiu

Vegeu *nom*.

Apartat on es defineix: 8.1

Figura 14. Sinonímia i remissions en el glossari (*nom/substantiu*).

sil·laba, rizotònic per *amb accent en el radical* o *remàtic per informació nova (en el discurs)*.

El glossari de la GEIEC no és només un recull terminològic, sinó que es concep com una eina de suport per a facilitar l'accés a la

informació gramatical. El fet que cada entrada incloga un enllaç a l'apartat on es defineix, facilita l'accés al text on es desenvolupa la informació relativa al terme. A més, cada terme es caracteritza en diversos nivells complementaris: a través d'una paràfrasi (la definició) i a través d'exemples prototípics que il·lustren la definició, incloent-hi les diferents variants i els subconceptes que la caracteritzen. La remissió a l'apartat on es defineix el terme en el text fa que el glossari assolisca una dimensió que podem qualificar d'enciclopèdica.

El glossari, com els quadres, té un cercador. Es pot fer la consulta a la manera tradicional, com un diccionari en línia en què seleccionem una lletra i cerquem alfabèticament el terme en qüestió, o a través de la cerca en glossari. La cerca en glossari identifica no només l'entrada corresponent sinó també totes les entrades que contenen el terme cer-

The screenshot shows the 'Glossari' (Glossary) page of the GEIEC website. At the top, there is a navigation bar with the logo 'INSTITUT D'ESTUDIS I INVESTIGACIONS DE LA LLINGUA CATALANA' and 'ESSENCIAL GRAMÀTICA de la llengua catalana'. The navigation menu includes 'Presentació', 'Sumari', 'Quadres', 'Glossari', and 'Cerca'. Below the navigation bar, the page title is 'Glossari'. There is a search input field with a 'Cercar a tot arreu' button. Below the search field, there is a horizontal menu of letters from A to Z. The letter 'A' is highlighted, and the word 'article' is selected. The definition of 'article' is shown: 'Determinant que introdueix en el sintagma nominal una especificació basada en el caràcter conegut o no conegut de l'entitat designada.' Below the definition, there are two example sentences: 'El llibre que li han regalat sembla interessant' and 'He comprat uns llibres molt interessants'. At the bottom of the definition block, it says 'Apartat on es defineix: 10.2'. Below this, there is another entry for 'article baleàric', which is defined as 'Variant formal de l'article definit que presenta un radical amb s, en lloc del radical amb l, propi de l'article definit general.' Below this definition, there is an example sentence: 'Acosta ses cadires a sa taula'. At the bottom of this entry, it says 'Apartat on es defineix: 10.3.1'.

Figura 15. Cerca del terme *article* en el glossari de la GEIEC.

cat en la definició, cosa que permet observar les relacions nocionals que estableix el concepte designat, com es mostra en la figura 15.

En resum, pel seu disseny, el glossari de la GEIEC esdevé un element de suport a la consulta: funciona com una mena d'índex temàtic que dona accés als diferents continguts per conceptes (amb un enllaç directe a l'apartat o apartats en què es tracta un determinat fenomen) i permet consultar els termes utilitzats en la gramàtica independentment o durant la lectura.

7. DESCRIPCIÓ, PRESCRIPCIÓ I VARIACIÓ LINGÜÍSTICA EN LA GEIEC

L'*Essencial*, igual com la GIEC, es presenta com una gramàtica en què descripció i norma apareixen íntimament lligades. De fet, a diferència de la tradició de gramàtiques catalanes del segle XX, la GIEC és una gramàtica que se centra en la descripció de la llengua, és a dir, que mostra els usos i no centra l'objectiu en la norma i la correcció d'errors. En gran mesura, la producció gramatical sobre el català es pot considerar de tall normatiu i contrastiu (amb el castellà, principalment). La GIEC trenca aquesta tendència, en la mateixa línia d'obres precedents com la *Gramàtica de la llengua catalana* de BADIA I MARGARIT (1994) o la *Gramàtica del català contemporani* (SOLÀ *et al.* 2002), i es presenta com una gramàtica moderna, equiparable a les gramàtiques de les llengües veïnes, sobretot la del castellà (vegeu, per exemple, la *Nueva gramática de la lengua española* de la RAE), amb la qual manté afinitats d'enfocament importants.

La GIEC és també una gramàtica normativa: mostra els usos i els valora i jerarquitzava en cas que calga prescripció. La prescripció, però, no es basa en el criteri de correcció o incorrecció, sinó que adopta el criteri d'adequació als diversos registres: formals, molt formals i informals (vegeu també l'apartat 8, on parlem de les marques normatives i descriptives).

La GEIEC segueix la mateixa filosofia que la GIEC, com no podia ser altrament, però s'hi ha procurat destacar encara més els aspectes relacionats amb els registres formals. Tant a partir de la redacció

com amb l'ús de la icona de la ena encerclada en blau al final d'un fragment de text en què es comenten aspectes de naturalesa normativa o que s'hi relacionen.

La descripció gramatical parteix dels usos formals propis de tots o de la majoria de parlars, però abasta també fenòmens propis de registres molt formals i dels informals, així com de situacions comunicatives concretes. Per exemple, en el cas de les formes tòniques del possessiu, el quadre resum inclou les formes generals; el text dona compte de les formes *meva/teva/seva*, *meua/teua/seua* i *mial/tual/sua* i també parla de l'ús restringit del possessiu *llur*:

Les formes *meva*, *teva* i *seva* predominen, a grans trets, en els parlars orientals, i *meua*, *teua* i *seua*, en els occidentals i en septentrional. L'alguerès, en canvi, presenta per al femení les formes antigues *mia*, *tua*, *sua* (per al singular) i *mies*, *tues*, *sues* (per al plural).

A més dels possessius tònicos generals, la llengua disposa del possessiu de tercera persona del plural *llur*, que presenta flexió de nombre: *llur amic* ('l'amic d'ells o d'elles'), *llurs amics* ('els amics d'ells o d'elles'). En l'actualitat, el possessiu *llur* s'usa habitualment en septentrional i, en la llengua general, és propi dels registres molt formals. (GEIEC, 13.3.1 «Les classes de possessius»)

Segons l'abast territorial del fenomen i la presència en els registres formals dels diferents parlars, una explicació pot aparèixer en lletra gran, com en el cas anterior, o bé en lletra menuda, com en els fragments finals de les citacions següents:

A més, els de tercera persona (i de segona de cortesia) s'empren en fórmules protocol·làries, sense que se'n desprengui cap interpretació de possessió o pertinença: *ses majestats els Reis de l'Orient*, *Sa Santedat*, *ses senyories*.

També apareixen en alguns parlars amb el nom *casa* (*Vine a ma casa*) i en l'expressió temporal negativa *en ma/ta/sa* vida. I es conserven encara en alguna dita: *Cada terra fa sa guerra*. (GEIEC, 13.3.1 «Les classes de possessius»).

En la llengua antiga, el pronom de tercera persona d'acusatiu s'anteposava al de datiu singular de tercera persona, i en aquesta combinació el pronom *li* acabà adoptant la forma *hi*. Així, d'una oració com *Ell la li*

donà es va passar a una altra com *Ell la hi donà*. Aquest ordre, amb la variant *hi*, s'ha mantingut en els parlars orientals i nord-occidentals. En valencià, en canvi, s'ha adoptat l'ordre «datiu + acusatiu» amb la variant *li* del datiu singular: *Ell li la donà*. Totes dues solucions són igualment acceptables en els parlars respectius.

En les combinacions de *la* i *hi*, oralment és habitual l'elisió de la *-a* del femení (*L'hi donà*), però en els registres formals és preferible mantenir la vocal: *La hi donà*. (GEIEC, 13.5.3 «Combinacions de dos pronoms»).

Com hem vist, quan un fenomen no abasta tots els usos de la llengua, s'indica si és propi dels registres formals, dels molt formals o dels informals. S'hi comenten, igualment, trets característics de certs parlars, siguin o no propis de registres formals, d'acord amb la seua extensió i tradició en la llengua formal del territori en qüestió. Vegem-ne alguns exemples relatius al vocalisme àton.

En la majoria de parlars orientals, les vocals /e/ i /ɛ/ i /a/ esdevenen una vocal neutra [ə] en posició àtona (*contesta*[é] - *contesteu* [ə], *gela* [é] - *geleu* [ə], *casa* [á] - *caseta* [ə]) i les vocals [o] i [ɔ] esdevenen [u] quan es troben en posició àtona (*fosc* [ó] - *foscó* [u], *posa* [ó] - *poseu* [u]).

Dins els parlars orientals, el mallorquí presenta l'especificitat que les vocals mitjanes /o/ i /ɔ/ no es redueixen a [u], excepte a la vall de Sóller. Com ocorre en occidental, en mallorquí, la /o/ manté el timbre (*córrer* [ó] - *corrent* [o]) i la /ɔ/ es redueix a [o] (*posa* [ó] - *poseu* [o]).

En alguerès, les vocals /o/ i /ɔ/ es corresponen amb [u] en posició àtona, com en la majoria de parlars orientals, però les vocals /e/ i /ɛ/ es corresponen amb [a]: *prega* [é] - *pregar* [a], *perdre* [é] - *perdut* [a]. Tot i això, l'alguerès presenta nombroses excepcions i manté les vocals /o/ i /ɛ/ en posició àtona en molts casos.

Les diferents variants del sistema vocàlic àton són plenament acceptables en els parlars respectius. (GEIEC, 1.2.2 «El vocalisme àton»).

En aquest fragment, es parla de la reducció vocàlica en posició àtona i s'especifica la no reducció de les vocals mitjanes en la majoria del mallorquí. La lletra menuda dona compte de l'especificitat del vocalisme

àton de l'alguerès. Finalment, s'hi explicita que les variants dels sistemes vocàlics àton dels parlars orientals són acceptables en cada parlar.

La variació funcional o de registres presenta una àrea d'intersecció amb la variació geogràfica. L'*Essencial* hereta de la GIEC un volum important d'informació de caràcter dialectal. Atès que la informació de variació geogràfica és important en l'ús i té una relació variable amb el grau de formalitat i el registre, s'ha tendit a mantenir-la, excepte en casos en què el fenomen té una extensió molt reduïda. A més, s'ha fet un esforç per concretar encara més l'extensió geogràfica dels trets descrits, tot i ser conscients que les fronteres dialectals són imprecises i canviants.

Com en el cas de la GIEC, en aquesta gramàtica no es recopilen sistemàticament totes les variants de tots els parlars ni es fa una llista exhaustiva dels parlars als quals pertany una variant. Tanmateix, s'hi dona compte de les variants més representatives de cada parlar que han assolit prestigi i s'indiquen els principals parlars en què són vives.

Les variants geogràfiques generals esmentades en la GEIEC són: l'alguerès, el septentrional, el central, els parlars baleàrics, pel bloc oriental, i el nord-occidental i el valencià, pel bloc occidental. Puntualment, es fa referència a parlars més concrets, com el barceloní, el menorquí, el tortosí o el valencià meridional, i fins i tot es comenten trets característics de comarques o localitats (per exemple, *parlars de la Ribagorça i el Pallars, parlar de l'Horta de València, d'Elx, de Tàrbena o de Sóller*).

L'article baleàric, també denominat article salat, s'utilitza en els parlars baleàrics i, en menor grau, en altres zones, com ara en el parlar d'alguns indrets de la Costa Brava o a Tàrbena (Marina Baixa). Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat baleàric o salat, conviuen a les Illes Balears. L'article baleàric és propi dels registres menys formals de la llengua oral. En els registres formals, sobretot en la llengua escrita, a les Balears sempre s'ha usat l'article general. L'ús de l'article general o del salat depèn, doncs, del context i del registre emprat. (GEIEC, 10.3.1 «Forma i variants de l'article definit», el subratllat es nostre).

El fragment anterior mostra com es tracta la variació geogràfica i com es relaciona amb l'adequació als diversos registres. Se solen conside-

rar adequats en els registres formals dels parlars respectius els trets més consolidats i prestigiosos, sobretot si són compartits per diverses àrees dialectals. Se solen associar amb els registres informals els de menor extensió territorial, que poden ser considerats poc o gens adequats en els registres formals.

La persona que consulta la gramàtica podrà, doncs, seleccionar els fenòmens que s'ajusten al seu perfil geogràfic però no perdrà la referència a les formes generals de tots els parlars o del bloc geogràfic corresponent, formes sovint preferibles o exclusives en els registres formals.

8. MARQUES NORMATIVES I DESCRIPTIVES EN LA GEIEC

Les marques normatives i descriptives de la GEIEC són el resultat de la revisió de les marques que conté la GIEC. Cal tenir en compte que la GIEC és un obra molt matisada quant a la valoració dels fenòmens lingüístics i conté una gran quantitat de marques normatives i descriptives derivades de la cerca de precisió i també del necessari procés de negociació que ha implicat l'elaboració del text com a obra institucional. Aquesta característica de la gramàtica de 2016 pot implicar una dificultat per a un usuari no expert, que no sap quin ús es deriva d'una determinada explicació. En la línia de facilitar la comprensió i l'aplicació de la prescripció, en el procés d'elaboració de la GEIEC s'han reduït les etiquetes referides a registres i les marques normatives. En la GEIEC, s'hi diferencien tres registres: molt formals, formals i informals.⁵ El nivell de pertinença de la descripció i la prescripció són els registres formals. Així, de manera implícita o explícita, les explicacions es refereixen als usos formals o els inclouen si

5. També s'utilitza la marca *parla espontània* (o *ús espontani*) per a caracteritzar fenòmens relacionats amb usos orals espontanis poc formals. Es tracta, doncs, d'una variant dels registres informals. D'altra banda, la marca *col·loquial*, que té un cert ús en la GIEC, ha quedat subsumida en la de registres informals; de fet, s'han revisat tots els casos d'aquesta marca i s'han transformat a *registres informals* o a *parla espontània* o bé s'ha eliminat, quan la marca es podia considerar redundant.

no s'indica altrament. Observem com es parla de l'ús de la passiva perifràstica en alternança amb la pronominal.

En general, la passiva perifràstica està sotmesa a més restriccions lèxiques i sintàctiques que la passiva pronominal. Precisament per això, la passiva pronominal és més habitual en tota classe de registres que no pas la passiva perifràstica, la qual s'usa gairebé exclusivament en els registres formals, i més específicament en els llenguatges acadèmic, tècnic o, amb més limitacions, periodístic. (GEIEC, 19.2 «Les passives perifràstiques»)

En aquest cas, es constata un ús més generalitzat de les passives pronominals que de les perifràstiques, que se circumscriuen a registres formals i a certs àmbits (llenguatge acadèmic, tècnic o periodístic).

Com ja hem vist en exemples anteriors, hi ha fenòmens que se circumscriuen als registres molt formals o als informals.

El pronom existencial *algú* s'aplica a persones, mentre que *quelcom*, propri dels registres molt formals, s'aplica a entitats no animades i a situacions: *Segur que hi acudirà algú; Hi ha quelcom en la seva carta que m'inquieta.* (GEIEC, 12.5.1 «Els indefinits existencials»)

Les subordinades de relatiu analítiques van encapçalades per *que* i contenen un pronom feble o un possessiu que fa la funció sintàctica pròpia del relatiu. En aquestes construccions, pròpies dels registres informals, l'element inicial *que* fa només la funció de connector subordinant, mentre que un pronom feble o un possessiu fa les altres dues funcions pròpies del relatiu: la sintàctica (de complement o adjunt) i l'anafòrica. És el cas de *Vaig cobrar uns diners que no hi comptava (en comptes de la construcció formal Vaig cobrar uns diners amb què no comptava)*, en què la funció de connector és expressada per la conjunció *que*, mentre que el pronom feble *hi* fa de complement de règim i remet a *uns diners*. Aquestes construccions s'eviten en els registres formals. (GEIEC, 24.5 «Les subordinades de relatiu amb duplicació pronominal o amb duplicació pronominal aparent»)

Observem, en el primer fragment, com es parla de l'ús de *algú* sense incloure cap mena de marca, cosa que indica que és una forma que s'usa en qualsevol registre; en canvi, s'indica que *quelcom* és propi de

registres molt formals. En el segon fragment, es descriuen les relatives analítiques i s'indica que són pròpies dels registres informals; aquesta informació descriptiva es complementa amb la valoració normativa final («Aquestes construccions s'eviten en els registres formals»), que indica que no només són pròpies dels registres informals sinó que no són adequades en els formals. Això ens duu a la qüestió de les marques normatives.

Les marques normatives bàsiques s'han reduït a tres (*no és acceptable, s'evita i és preferible*), que marquen nivells d'adequació d'una forma o construcció en els registres formals.

- a) Es marca com a *no acceptable* una opció que s'exclou perquè es considera no adequada en els registres formals. Per exemple, després de descriure els usos de l'infinitiu com a forma independent, no vinculada a perífrasis verbals o subordinades, s'indica que en certs contextos no és acceptable l'ús de l'infinitiu independent:

En canvi, *no és acceptable* l'infinitiu independent en construccions en què va seguit d'una subordinada substantiva introduïda per *que*. Es tracta de casos en què hi ha implícit un verb com *caldre, voler* o *convenir*: *Dir que la sessió començarà puntualment a les sis* ('Vull dir que la sessió començarà puntualment a les sis'); *Recordar que està prohibit fumar* ('Cal/Convé recordar que està prohibit fumar') (GEIEC, 29.2.1 «L'infinitiu»)

- b) Es diu que *s'evita* una opció que no s'usa en els registres formals i, doncs, en queda exclosa, d'acord amb la tradició normativa. Així, es parla de la inserció d'una vocal de suport entre dos pronoms combinats en certs contextos i s'indica que aquest fenomen s'evita en els registres formals:

També és habitual d'evitar oralment el contacte intercalant-hi una *e* quan els pronoms *la, les* i *li* van precedits d'un pronom acabat en la *-s* del plural, encara que el resultat no es pugui reflectir ortogràficament per mitjà de cap forma pronominal: *Ens [ə]/[e] la facilita-ran*; *Us [ə]/[e] li queden la casa*; *Llegiu-vos-[ə]/[e]-la*; *Se'ns [ə]/[e] l'ha menjada, la carn*. Aquestes pronúncies no transcendeixen a l'escriptu-

ra i s'eviten en els registres formals. (GEIEC, 13.6 «Alteracions en les formes verbals i variants fonètiques dels pronoms»)⁶

El matís diferencial de la marca *s'evita* respecte de la marca *no (és) acceptable* és la constatació que, en el primer cas, la forma en qüestió no sols no és adequada sinó que no té ús en els registres formals.

- c) La marca *(és) preferible* permet indicar quina opció es considera més adequada en els registres formals entre dues o més de possibles.

En les combinacions de *la* i *hi*, oralment és habitual l'elisió de la *-a* del femení (*L'hi vaig dedicar*), però en els registres formals és preferible mantenir la vocal; en aquest cas, *hi* es pronuncia com a semivocal [j] i els dos pronoms també formen una única síl·laba amb diftong: *La hi vaig dedicar*. (GEIEC, 13.6 «Alteracions en les formes verbals i variants fonètiques dels pronoms»)

En aquest cas, s'explica que la pronúncia *l'hi* de la combinació *la hi* és habitual però s'explicita que és preferible mantenir la vocal *a* en els registres formals. És a dir, totes dues opcions són possibles, però el manteniment és més adequat als registres formals i l'elisió rebaixa el nivell de formalitat del discurs que s'està produint, en aquest cas oralment.

Com mostra l'exemple anterior i alguns altres de ja comentats, al costat de les marques normatives, n'hi ha de descriptives, com ara *s'usa* o *s'empra*, amb què es constata l'ús; *és habitual*, que remet a la freqüència, i *tradicionalment* o *s'estén l'ús*, amb què es dona compte de tendències de canvi en els registres formals. En alguns casos, s'indica explícitament que una opció és *acceptable*, en general o en alguns parlars, o que és *pròpia* de registres concrets (formal, molt formal o informal),

6. Observem que hi ha usos del verb *evitar* amb un valor purament descriptiu, com en la primera part del fragment citat, en què es constata un fenomen, que posteriorment es valora, però que podria no haver-se valorat en el mateix sentit.

de la llengua parlada (*oralment*) o l'escrita, d'àmbits específics, com els llenguatges d'especialitat o el llenguatge periodístic, o de certs parlars.

Així doncs, en general, es considera que, si no s'indica altrament (amb les marques *no és acceptable* o *s'evita*), un fenomen és acceptable en general o bé en els parlars o els registres especificats. Analitzem, a continuació, un fragment que conté diverses marques:

La locució causal *com que* introdueix causals externes que aporten informació coneguda sigui perquè ha aparegut prèviament en el discurs, sigui pels coneixements compartits amb el receptor, o que l'emissor tracta com si fos coneguda: *Com que ha heretat una dinerada, ara ens vol convidar; Com que a la nit pot refrescar, tinc una flassada als peus del llit*. Aquesta construcció apareix anteposada a l'oració a la qual s'adjunta.

En els registres formals, *no és acceptable* l'ús de *com* en comptes de *com que*: *Com que l'ascensor està espatllat, haurem de pujar a peu* (i no *Com l'ascensor està espatllat, haurem de pujar a peu*).

En la conversa espontània les causals amb *com que* poden quedar truncades, sense l'oració principal que hauria d'aparèixer a continuació i amb una entonació suspesa: —*Has tancat amb pany i clau?* —*Com que no sabia que la mare era a fora...* Amb aquestes causals suspeses, l'emissor tracta de justificar-se per alguna cosa que ha fet o dit i que pot resultar estranya a l'interlocutor.

Amb la conjunció *com* també hi ha les locucions *com sigui que* (o *com siga que*) i *com fos que*, pròpies dels registres molt formals: *Com sigui que no he pogut analitzar amb detall el document, els meus comentaris seran molt generals*. (GEIEC, 26.2.2 «Els nexes causals»)

En aquest fragment, es descriu l'ús de la locució conjuntiva *com que* i, a continuació, s'hi indica que no és acceptable l'ús de *com* com a nexes causal, d'una banda, i que les locucions *com sigui que* (o *com siga que*) i *com fos que* són pròpies dels registres molt formals. Això indica que *com* causal no és adequat en registres formals, en què s'usa *com que*, i que les locucions complexes *com sigui/fos* resulten poc adequades si la formalitat no és alta, o bé contribueixen a fer que el discurs tinga un to més formal. D'altra banda, es constata l'existència de causals amb *com que* truncades, construccions que es relacionen amb la conversa espontània (marca descriptiva), però que no es valora des d'un punt de vista normatiu.

9. LA GEIEC DINS DEL CORPUS GRAMATICAL DE L'IEC

La GEIEC es pot entendre com una obra pont entre les obres de referència gramatical de l'IEC, la gramàtica (GIEC) i l'ortografia (OIEC). A més de remissions internes (\Rightarrow), que permeten navegar per la gramàtica, el format en línia permet ampliar la informació cercada a través de remissions externes a la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) i a l'*Ortografia catalana* (OIEC).⁷

The screenshot shows the 'GRAMÀTICA de la llengua catalana' website. The main navigation bar includes 'Presentació', 'Sumari', 'Quadres', 'Glossari', and 'Cerca'. The page title is '2. Les consonants', and the sub-section is '2.3.1 L'ensordiment de les obstruents finals'. A navigation menu contains buttons for 'africada', 'consonant', 'fricativa', 'lateral', 'nasal', 'obstruent', 'oclusiva', 'ròtica', 'semivocal', and 'sonant'. The main text explains that in absolute final position, all obstruent consonants become voiceless. It provides the example of 'ensordiment' in words like 'rebre' and 'ell rep', but not in 'cub', 'longitud', or 'mag'. It also notes that in some dialects, the palatoalveolar /ʃ/ undergoes a process of voicelessness and is associated with a fricative [tʃ], as in 'rogeci' and 'pujar'.

En posició final absoluta, totes les obstruents sonores passen a pronunciar-se sordes. Ortogràficament, l'**ensordiment** es reflecteix en alguns casos, com per exemple en *rebre* / *ell rep*, però no sempre: *cub* [p], *longitud* [t], *mag* [k].^{OIEC}

En els parlars que presenten la consonant palatoalveolar /ʃ/, el procés d'ensordiment s'associa també a un procés d'africació [tʃ]: *rogeci* i *pujar* [ʃ] enfront de *rogi* i *puig* [tʃ].

En els parlars no betacistes, també es produeix l'ensordiment de la /v/ en posició final absoluta (*serva*/*serf*). Només en balearic i alguerès, l'ensordiment de la /v/ actua també en codex simples, però restringit a les formes de primera persona del singular del present d'indicatiu de verbs de la primera conjugació. En aquests parlars, aquestes formes no presenten cap marca flexiva, i si el radical acaba en *v*, aquesta consonant esdevé [f]: *aprova* (*aprovar*), *lleu* (*llevar*). Hi ha, però, algun parlar mallorquí en què aquestes formes també es pronuncien amb [w].^{GIEC}

Figura 16. Remissions externes.

S'aconsegueix així no només mantenir la coherència i el principi de subsidiarietat de la GEIEC respecte a la GIEC, sinó també incorporar-hi indirectament l'ortografia.

7. Els enllaços a la GIEC i l'OIEC indiquen l'apartat on es pot ampliar la informació. En el cas de l'*Ortografia* l'enllaç remet a la versió en PDF consultable en línia. En el cas de la GIEC, la possibilitat d'anar directament al text indicat s'activarà quan l'obra estarà en un format en línia compatible amb el de la GEIEC. També hi ha remissions a les principals conjugacions verbals (V), com hem indicat abans.

A més d'aquesta perspectiva de pont o entrada a les obres de referència, la GEIEC és alhora l'origen de la *Gramàtica bàsica i d'ús* (GBU), versió reduïda i en paper de la GEIEC, que incorpora molts dels quadres de la GEIEC, els completa amb explicacions breus i articula la informació en remarques normatives i d'ús. D'aquesta manera, un mateix contingut es presenta en formats complementaris i en diversos nivells d'aprofundiment, relacionats amb objectius, nivells d'especialització i usuaris (o perfils de cerca) diferenciats:

- a) GIEC (2016): gramàtica que descriu d'una manera exhaustiva la realitat del català com a base per a la codificació gramatical (nivell especialitzat).
- b) GEIEC (2018): nova formulació de la GIEC per fer-la accessible a un públic més general, tant pel que fa al contingut com a la forma d'expressió d'aquest, i facilitar-ne la consulta a través d'Internet (nivell general).
- c) GBU (2019): gramàtica de consulta adaptada a un usuari amb coneixements gramaticals generals que vol resoldre dubtes en l'ús (nivell divulgació).

10. CONCLUSIONS

La *Gramàtica essencial de la llengua catalana* és una gramàtica innovadora quant a la forma però continuïsta respecte a la seua font, la GIEC, quant a contingut i principis bàsics. Dit en termes més planers, la GEIEC diu el mateix que la GIEC però ho diu d'una altra manera. Es diferencia d'altres productes gramaticals pel fet que s'ha concebut com una gramàtica en línia. Així, presenta trets diferencials respecte a una gramàtica en paper o a una gramàtica tradicional posada en línia, per exemple en un fitxer en PDF. Com hem descrit, la plataforma inclou diferents components que afavoreixen la consulta i la navegació: sumari de capítol amb enllaços per apartat i subapartat, quadres resum, glossari, paraules clau, cercador, remissions internes i remissions externes a la GIEC i l'OIEC.

Les vies d'accés a una mateixa informació són múltiples. S'hi pot accedir a partir de l'índex, dels quadres resum i del glossari. L'índex

remet als capítols, els apartats i els subapartats. Els quadres resum inclouen enllaços als apartats o subapartats concrets en què es desenvolupa un fenomen si es tracta en un apartat diferent. Finalment, en el glossari apareixen els apartats en què es descriu el concepte definit i s'hi pot accedir. A més, hi ha la possibilitat d'usar el cercador de Google dins de l'obra, cosa que permet fer cerques generals.

La interacció entre els quadres resum i les remissions internes i externes permet als usuaris ampliar la informació progressivament: des de la informació sintetitzada en el quadre resum al punt del capítol en què es tracta el fenomen —en el qual hi ha informacions en lletra gran i, si s'escau, informació complementària en lletra menuda— fins a la remissió a la GIEC o a l'OIEC, en el cas dels aspectes ortogràfics, els quals no s'incorporen directament en la GEIEC.

En conjunt, amb la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* l'IEC ofereix a la comunitat catalanoparlant una eina dinàmica i adaptada als mètodes de consulta actuals que dona accés en línia a les diferents obres gramaticals que serveixen de referència descriptiva i normativa.

BIBLIOGRAFIA

- BADIA I MARGARIT (1994): Antoni M. Badia i Margarit, *Gramàtica de la llengua catalana: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona: Enciclopèdia catalana.
- CUENCA (2019a): Maria Josep Cuenca, «La *Gramàtica essencial de la llengua catalana*: la gramàtica en línia de l'IEC», *Serra d'Or*, 712 (abril), ps. 76-77.
- (2019b) «La terminologia gramatical: de la *Gramàtica de la llengua catalana* a la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*», dins: Judit Feliu, Mireia Trias (curs.), *Gramàtica, esport i terminologia*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, ps. 71-112.
- FRANQUESA I BONET (1997): Ester Franquesa i Bonet, *La terminologia. Un mirall del món*, Barcelona: Editorial UOC.
- GBU (2019): *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

- GCC (2002): *Gramàtica del català contemporani*, Joan Solà et al. (eds.), Barcelona: Empúries.
- GEIEC (2018): *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. En línia: <geiec.iec.cat>
- GIEC (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- OIEC (2016): *Ortografia catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- PÉREZ SALDANYA & RIGAU (2018): Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau, «La gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans», *LLENGUA & LITERATURA*, 28, ps. 223-246.
- RAE-ASALE (2009-2011): *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid: Espasa.